

Søren Kierkegaard

Af

Harald Høffding

SFA-89 2013

HARALD HØFFDING.

SØREN KIERKEGAARD

SOM FILOSOF.

KØBENHAVN.

P. G. PHILIPSENS FORLAG.

THIELES BOGTRYKKERI.

1892.

„Hvad er et primitivt Genis Betydning? Det er ikke saa meget at bringe noget absolut Nyt frem; ti der er egentligt ikke noget Nyt under Solen; men det er at revidere det Almenmenneskelige, de fundamentale Spørgsmaal. Dette er i dybeste Forstand Redelighed. Og ganske at mangle Primitivitet, altsaa det Reviderende, ganske uden videre at tage Alt som given Skik og Brug og lade det være sig nok, at det er Skik og Brug, altsaa at unddrage sig Ansvaret for, at man gør lige saa: er *Uredelighed*.“

Af Søren Kierkegaards efterladte Papirer. 1847. p. 81.

INDHOLD.

	Side
INDLEDNING.	1.
I. DEN ROMANTISK-SPEKULATIVE RELIGIONSFILOSOFI..	5.
II. SØREN KIERKEGAARDS ÆLDRE SAMTIDIGE I DANMARK	16.
III. SØREN KIERKEGAARDS PERSONLIGHED.	28.
VI. SØREN KIERKEGAARDS FILOSOFI.	54.
A. ERKENDELSESTEORI	58.
B. ETIK	70.
a. <i>Springet</i>	70.
b. <i>Stadierne</i>	82.
α. Den æstetiske Livsankuelse.	83.
β. Den etiske Livsankuelse.	92.
γ. Den religiøse Livsankuelse.	109.
c. <i>Maalestokken</i>	119.
V. SØREN KIERKEGAARD OG KRISTENDOMMEN.	127.
A. PERSONLIGT GENNEMBRUD.	127.
B. DET SIDSTE ORD.	143.
SLUTNING.	150.

INDLEDNING.

Det var en vemodig Tanke hos Søren Kierkegaard, at den Tid vilde komme, da ogsaa han vilde falde i »Docentens, Professorens« Haand og blive gjort til Genstand for Fremstilling. Ja, han forudsaa, at selve denne vemodige Tanke vilde blive doceret med. Hvad der var **ham** imod heri, var sikkert ikke det at blive gjort til Genstand for Kritik. Men det var Noget, der hang meget nøje sammen med hans hele Tankegang. Først afskyede han den »svigefulde« Beundring, der kommer bag efter, naar Kampen er til Ende, naar Navnkundigheden er vunden, og kalker Profetens Grav, glemmende, at det er i Samtidighedsforholdet til det Store, at det skal vise sig, hvilken Sans og Villie man har til at anerkende det. Hans Livs Gerning var det at afsløre det Selvbedrag, i hvilket vi saa let hilde os over for hvad han kaldte »den historisk afproppede Idealitet«. Men for det Andet var det ogsaa en af hans Hovedtanker, at der ingen sammenhængende psykologisk og historisk **Udvikling** gives. At paavise et aandeligt Fænomen, en Tænkens eller en Forfatters Virksomhed som Led i Udviklingen, som baaret af bestemte indre og ydre Betingelser og som bærende og betingende den følgende Udvikling, det var efter ham at drage det ned, at berøve det dets Værdi. Han vilde ikke »sættes paa Paragraf«.

Hvis mit Forsøg paa at give en Karakteristik og en Værdsættelse af denne vort Folks største Tænker skulde trænge til et Forsvar over for hans egen Protest, da maa jeg først bemærke, at jeg gaar ud fra "en helt anden Opfattelse af Forholdet mellem Psykologi og Etik end han. Jeg har den Overbevisning, at lige som de Skikkelser, der **staa** for os med idealt Præg, opstaa under aldeles bestemte psykologiske og historiske Betingelser, saaledes svækkes deres ideale Betydning — for saa vidt den virkelig er til Stede — ikke ved, at de ses i deres bestemte Begrænsning og Betingethed. **Tvertimod**, Paa-visningen af denne er aldeles nødvendig, dersom den blivende Værdi skal kunne sondres fra det, der kun skyldes forbigaaende og rent individuelle Forhold. Og dette gælder da ikke mindst om en Tænker med en saa udpræget og sær Ejendommelighed som Søren Kierkegaard. Dersom de, der skulle lære af ham, selv ere eller ville være Personligheder, maa de først have *hans* personlige Ejendommelighed bestemt, for at de kunne afgøre, hvad de efter deres Natur og under deres Forhold kunne overføre fra ham. Altsaa netop i Konsekvents af den store **Vægt**, Søren Kierkegaard har lært os at lægge paa den personlige Tilegnelse, den personlige Sandhed, maa vi foretage en psykologisk-historisk og en kritisk undersøgende Behandling af hans Personlighed og Virken.

Og hvad det angaar, at vi let komme i et selvbe- dragerisk Forhold til Fortidens Skikkelser, maa jeg have Lov til at aflægge den personlige Bekendelse, at naar jeg i det sidste Aars Tid, efter et Mellemrum af nogle og tyve Aar, har genoptaget Beskæftigelsen med Søren Kierkegaards Skrifter, saa har jeg paa ny **maattet** erfare den Magt, han har til at faa os til at vende Blikket mod os selv, til at saare os ved at vække en Selverken-

delse, vi ellers ere saa tilbøjelige til at undgaa. Der er en **Brod** i disse Skrifter, som Ingen, der med Alvor fordyber sig i dem, vil undgaa at føle, hvilke Forudsætninger han saa ellers kommer med. Paa dem passer et Ord af Prædikerens Bog, Søren Kierkegaard oftere anvender i sine Dagbøger og Taler: »Forvar din Fod, naar du gaar til Herrens Hus!« Hans Fortolkning af dette Ord var den: Du kunde let faa at vide, at Idealet var højere, Fordringen strengere end du havde tænkt dig; vogt dig derfor for at komme til at høre Idealet! — De **Forudsætninger**, med hvilke jeg nu genoptog Læsningen af disse Skrifter, vare ganske vist meget forskellige fra dem, med hvilke jeg for snart 30 Aar siden som ung teologisk Student begyndte mit Bekendtskab med dem. De førte mig den Gang ind i indre Kampe og Brydninger dels af praktisk-personlig, dels af teoretisk Art. Efter lang Modstræben **maatte** jeg erkende hans strenge Opfattelse af det Kristelige for langt mere berettiget end den sædvanlige, idylliske og harmoniske. Dersom Kristendommen virkeligt skal være Et og Alt for os i Liv som i Tro, har Søren Kierkegaard draget **Konsekvent**-serne af den. Jeg prøvede en Tid at **holde** det gaaende ved at skelne mellem Tro og Viden og mellem Ideal og Virkelighed. Men jeg lærte, mere gennem personlig Livserfaring end gennem Studium, at det var en **Umulighed** at slippe igennem paa denne Maade. Hovedafgørelsen maatte jo dog være den, om jeg i mit personlige Liv, i min aandelige Husholdning virkeligt kunde sige mig **baaren** af overnaturlig Hjælp og i min Maade at føre Livet paa kunde siges at lade mig lede af den religiøse Etiks Idealer og Bud. Selverkendelsen gav mig efter Haanden, efter lang Tids Uro og Pinagtighed, et klart Svar herpaa, som for mig har været bestemmende for hele mit Liv. Idet jeg her holder **mig** til hvad der ved-

kommer Offentligheden, skal jeg bemærke, at jeg nu førtes til gennem Studier over **Filosofiens Historie og Undersøgelser** paa Psykologiens og Etikens **Omraade** at efterspore det menneskelige Aandslivs Betingelser, Former og Love. *Jeg* førtes til at se, at »det Humane« ingenlunde, som Søren Kierkegaard siger i en af sine Dagbøger, blot er forflygtiget Kristendom, men at det betegner en Livsanskuelse og en Livsførelse, der, grundlagt af Grækerne, uddybet og inderliggjort ved Kristendommen, udvidet og klaret af den nyere Tids teoretiske og praktiske Arbejde, vel ikke let kan sammenfattes i korte Formler, men ikke des mindre øver sin Magt selv over dem, der bekæmpe den, lige som dens stadige Udvikling ikke hindres af forbigaaende Udskejelser og Karikaturer. Det er fra dette Humanismens Standpunkt (naar vi endeligt skulle have et Ord paa -isme), jeg nu ser tilbage paa Kierkegaards Virksomhed. Men for mig har det saa været betydningsfuldt at se, hvor værdifuld **hans** Optræden ogsaa fra dette Synspunkt maa siges at være. Det er ingenlunde i polemisk Øjemed, jeg er vendt tilbage til ham, skønt adskillige **Synsmaader**, jeg ogsaa ellers er stødt sammen med, hos ham fremtræder med en Genialitetens Klarhed og Konsekvents, der gør det særligt lærerigt at fremdrage dem. Men idet jeg ved den Hyldest, jeg endnu kan bringe den store Tænker, aflægger min Tak for hvad han har ydet mig for min personlige Udvikling, vil jeg tillige give et Vidnesbyrd om, at han kan være Meget for Mange, der **staa** ham fjernt i Tro. Han hører i den Henseende ikke op at være vor Samtidige. — Jeg haaber, man vil undskylde, at jeg her har talt saa Meget om mig selv. Mit **Formaal** var at give et enkelt Exempel, for mig det nærmest liggende, paa Søren Kierkegaards Indflydelse.

I.

DEN ROMANTISK - SPEKULATIVE RELIGIONSFILOSOFI.

1. Det 19. **Aarhundrede** begyndte med en Forening af Religion, Filosofi og Kunst som Løsenet i Aandens Verden. Man nærrede en begejstret Tro paa, at Sandheden var én, og at alt Værdifuldt, paa hvilket Omraade og i hvilken Form det saa end fremtraadte, var indbefattet i denne ene Sandhed, naar man blot fordybede sig i den med aaben Sans. Ingen Skranker for Tanken — og dog Bevarelse af Harmonien med den religiøse Følelse og med den kunstneriske Fantasi, det var den store Ide, som opfyldte de ledende Tænkere i de første Decenier. De mente, at de i Tankens strenge Form kun udtalte, hvad den paa ny vaagnende religiøse Sans og den saa mægtige poetiske Trang under andre Former levede og aandede i. De religionsfilosofiske Tænkere Tro var i Form og Indhold ikke meget forskellig fra den, som Faust udtaler, da Gretchen er bekymret for, hvorledes det staar sig med hans Religion. Faust udtaler en Følelse af Uendelighed, Inderlighed og Fylde, der vækkes ved Livet i Naturen og med Mennesker, og som ikke kan sammenfattes i noget endeligt Udtryk, ikke udtømmes i noget Navn — »Name ich Schall und Rauch!« Og Gretchen mener: